

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРИ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Стародубцева Т. В.¹, Самотоєнкова О. В.²

¹ – студент, кафедра статистики,

² – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Стародубцева Т. В., Самотоєнкова О. В. Аналіз динаміки і структури продукції сільського господарства. Розглянуто сучасні особливості та сутність розвитку сільського господарства в Україні. Досліджено найважливіші показники виробництва продукції рослинництва в динаміці. Здійснений аналіз структури зернових культур України. Визначена роль української продукції на світовому ринку.

Ключові слова: Сільське господарство, агропромисловий комплекс, технічні культури, агропродукція, аграрний потенціал.

Стародубцева Т. В., Самотоєнкова Е. В. Анализ динамики и структуры продукции сельского хозяйства. Рассмотрены современные особенности и сущность развития сельского хозяйства в Украине. Исследованы важнейшие показатели производства продукции растениеводства в динамике. Проведен анализ структуры зерновых культур Украины. Определена роль украинской продукции на мировом рынке.

Ключевые слова: сельское хозяйство, агропромышленный комплекс, технические культуры, агропродукция, аграрный потенциал.

Starodubtseva T. V., Samotoenkova E. V. Analysis of the dynamics and structure of agricultural production. The modern features and nature of agriculture in Ukraine. Investigated the most important indicators of evaluation and analysis of the dynamics of crop production. The analysis structure cereals Ukraine. The role of Ukrainian products on the world market.

Keywords: Agriculture, agricultural, industrial crops, agricultural, agricultural potential.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Стародубцева, Т. В. Аналіз динаміки та структури продукції сільського господарства [Текст] / Т. В. Стародубцева, О. В. Самотоєнкова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 3. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2017. – С. 114 – 119.

Сільське господарство – одна з найважливіших галузей господарського комплексу України, яка відіграє важливу роль у зміцненні економіки країни, підвищенні життєвого рівня населення і вирішенні соціально-

економічних проблем.

Продукція сільського господарства є ресурсною складовою виробництва у різних галузях національного господарства, а у харчовій промисловості – її основою. Від ступеня насичення ринку продовольчими товарами сільськогосподарської переробки, їхньої якості та ціни (доступності) залежить забезпечення населення продуктами харчування, що в свою чергу є однією з основних задач виробництва.

Актуальність дослідження полягає у необхідності проаналізувати стан сільського господарства у рослинництві та тваринництві за показниками посівних площ, зібраного врожаю, обсягами виробництва та динаміки валової продукції України за 1990-2016 роки.

Предметом дослідження є тенденції зміни галузевої структури сільського господарства на різних рівнях господарювання та основні принципи оптимізації співвідношення рослинництва та тваринництва.

Вагомий внесок у дослідження сільського господарства, як однієї з найважливіших галузей господарського комплексу України, зробили такі закордонні та вітчизняні вчені-економісти, як: В. Г. Андрійчук, І. В. Багров, А. І. Базилевич, О. І. Барановський, М. А. Бендиків та інші.

Сільське господарство – це важливе джерело, по-перше, нічим не замінних на сьогодні предметів споживання, по-друге, додаткової робочої сили для несільськогосподарських галузей, по-третє, джерело чистого прибутку. І, нарешті, ця галузь суттєво впливає на соціально-економічний розвиток суспільства в цілому. Вона є первинною ланкою агропромислового комплексу (АПК) і разом з харчовою і деякими галузями легкої промисловості (текстильної, шкіряної, хутрової) становить його основу. Агропромисловий комплекс навіть в кризу приносить прибуток і забезпечує приплив іноземної валюти. Україна займає лідируючі позиції в світі по виробництву і експорту багатьох продуктів.

На експорті сільськогосподарської продукції Україна заробляє на третину більше, ніж на металах, на 162 % більше, ніж на машинобудуванні, і в 7 рази більше, ніж на легкої промисловості. Сільське господарство включає дві взаємопов'язані великі галузі – рослинництво (його ще називають землеробством) і тваринництво.

Рослинництво вважається провідною галуззю, бо крім продуктів харчування і сировини для промисловості, воно виробляє корми для домашніх тварин. Мало залежить від рослинництва лише пасовищне тваринництво. Рослинництво і тваринництво, в свою чергу, діляться на галузі, підгалузі, виробництва.

Рослинництво: зернове господарство, вирощування технічних, овочевих культур, кормових, плодово-ягідних культур і виноградарство. Основні галузі тваринництва: свинарство, птахівництво, вівчарство, клітинне звірівництво, бджільництво, конярство, ставкове рибицтво, шовківництво. Основною галуззю рослинництва є зернове господарство. Постійне нарощування виробництва зерна – важлива умова розвитку сільського го-

сподарства, зміцнення економічної могутності нашої країни, підвищення життєвого рівня народу та його продовольчого забезпечення. Від загального обсягу виробництва зерна залежить рівень забезпечення населення хлібом і хлібопродуктами, тваринництва – концентрованими кормами, різних галузей промисловості – сировиною, а торгівлі - продовольчими товарами. Від розвитку зернового господарства залежить розвиток інших галузей сільського господарства і найбільше тваринництва.

За характером використання зернові поділяються на продовольчі хліби: пшениця, жито; круп'яні: просо, гречка, рис; зернобобові: горох, квасоля; фуражні: кукурудза, овес, ячмінь, вика, горох, кормові боби, кормовий люпин, соя та інші промислові. Такий підхід до поділу зернових культур є умовним, оскільки одні й ті ж культури можуть використовуватися і для харчування населення, і для годівлі худоби. Так, кукурудза, ячмінь і овес – незамінні концентровані корми для тваринництва, в той же час кукурудзяна, ячмінна і вівсяна крупа – цінні харчові продукти для населення. Хліб – один з найважливіших продуктів харчування для населення.

Зернові культури займають основну частину оброблених посівних площ (27,1 млн. га.). В Україні вирощують озимі та ярі культури.

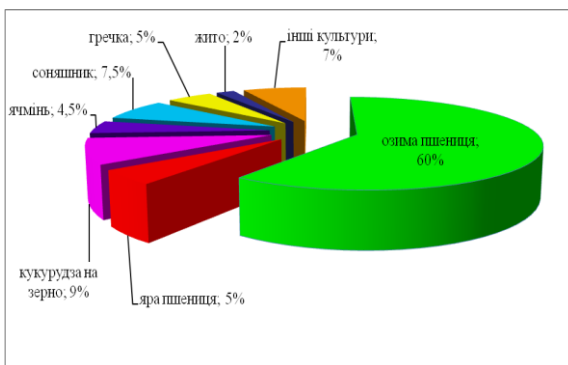

Рис.1. Структура посівної площі під зерновими культурами у 2015 році, %

Основною зерною культурою є пшениця (найбільша врожайність була досягнута в 2010 році – 48.2 центнера з гектара). Близько 2% площі зернових займає жито (середня врожайність 55-60 ц / га). Гречка, овес, ячмінь, кукурудза, рис і просо складають важливу продовольчо-промислову цінність в господарстві України.

До складу сільське господарство входять так звані технічні культури. Технічними культурами називають культури промислового значення. В Україні вирощують такі технічні культури: соняшник, цукрові буряки, кукурудзу, льон, ріпак, коноплю та інші культури

Овочівництво – галузь рослинництва, що займається вирощуванням овочевих культур. В Україні вирощують такі овочеві культури: картоп-

ля, капуста, томат, огірок, гарбуз, кабачок, патисон, баклажан, перець, салат, шпинат, кріп, петрушка, морква, селера, редис, ріпа редька цибулю, часник та інші культури..

Україна – номер один в світі з виробництва та експорту соняшнику. Що стосується врожаю та експорту соняшнику, то в цій сфері рівних України немає в цілому світі. Ми вирощуємо 11,2 млн. тонн соняшнику, а це майже третина всього насіння, виробленого в світі. Ще одне перше місце у нас з експорту соняшникової олії - 3,3 млн. тонн на рік.. Інші позиції України на глобальному ринку продовольства такі: 2-е місце з експорту зернових і горіхів, 3-є – з виробництва та експорту ячменю, а також з експорту ріпаку. У 2015 році частка продукції АПК у зовнішній торгівлі України досягла 38%. Це означає, що продаж продуктів харчування приносить значний дохід і в бюджет, і приватному бізнесу. Надходження від продажу кукурудзи, соняшникової олії та інших товарів здійснюють позитивний вплив на платіжний баланс України та є підтримкою для нестабільної економіки і навіть курсу гривні. За останнє десятиліття експорт сільськогосподарської продукції з України в Європу виріс в 2,5 рази. Європейський союз з кожним роком закуповує все більше української кукурудзи, пшениці і соняшникової олії. Здебільшого це сировина в самих різних його варіаціях [1].

У 2015 році товарообіг між Україною та ЄС досяг 5 млрд. доларів, хоча це не рекорд. З підписанням Угоди про асоціацію відкрилися великі можливості для експорту аграрної продукції в Європу, але через вимоги Європи до якості продукції не всі українські виробники можуть скористатися цією можливістю.

Традиційно більшість української агропродукції – товари рослинництва. Рослинництво – це цілий комплекс взаємозв'язаних галузей, який залежно від засобів виробництва, які застосовуються в рослинництві і культурі, які вирощують, поділяється на більш вузькі галузі та їх групи. Господарства України вирощують понад 400 різних сільськогосподарських культур, які об'єднуються в окремі групи (зернові, технічні, городні, кормові, плодові та інші). Для переробки кожного виду рослинницької продукції розвиваються різні галузі промисловості, формуються різні галузеві рослинницько-промислові комплекси. Кожний із них представляє собою своєрідну структурну зернову систему, в якій в одному виробничому циклі ув'язується вирощування і переробка певних видів сільськогосподарської продукції.

Для того, щоб зрозуміти основні тенденції зміни складу та структури валової продукції в розрізі галузі, розглянемо цей показник по Україні в цілому та окремо по регіонах за період 1990 – 2016 роки. За цей період (з 2014 р. без урахування тимчасово окупованої території Криму), проаналізуємо, як змінювався обсяг виробництва валової продукції сільського господарства в Україні (таблиця 1).

За даними таблиці 1 бачимо, що показник виробництва валової

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

продукції спочатку мав тенденцію до зниження: з 282774,2 млн. грн. у 1990 році до 151022,2 млн. грн. у 2000 році, тобто зменшився на 46,6%. Це були кризові роки як для сільського господарства так і для країни в цілому. З 2000 року показник валової продукції почав зростати і за період з 2000 до 2005 роки зріс до 179605,8 млн. грн. – на 19%. В період з 2000 по 2011 роки відбувалося також зростання показника в Україні – на 55%. У 2012 році в порівнянні з 2011 роком обсяг валової продукції трохи знизився – на 4,5% за рахунок несприятливих природних умов.

Таблиця 1

Валова продукція сільського господарства України за 1990-2016 роки

Роки	Валова продукція, млн. грн.	У тому числі		Питома вага рослинництва у валовій продукції, %	Питома вага тваринництва у валовій продукції, %
		валова продукція рослинництва	валова продукція тваринництва		
1990	282774,2	145502,0	137272,2	51,5	48,5
1995	183890,2	106329,6	77560,7	57,8	42,2
2000	151022,2	92838,9	58183,3	61,5	38,5
2005	179605,8	114479,9	65125,9	63,7	36,3
2010	194886,5	124554,1	70332,4	63,9	36,1
2011	233696,3	162436,4	71259,9	69,5	30,5
2012	223254,8	149233,4	74021,4	66,8	33,2
2013	252859,1	175895,2	76963,8	69,6	30,4
2014*	252924,4	177443,5	75480,9	70,2	29,8
2015*	264821,1	179252,3	76482,3	70,6	29,4
2016*	269666,2	182353,3	77556,5	72,1	27,9

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя.

У 2016 році в порівнянні з 2013 роком показник валової продукції сільського господарства трошки зріс - це відбулося навіть з огляду на те, що в країні дуже складна політична ситуація (також без врахування тимчасово окупованої території Криму) [3].

Якщо дослідити галузеве співвідношення рослинництва та тваринництва в складі валової продукції сільського господарства України за період з 1990 року до 2016 року, то можна зробити такі висновки: за весь цей період галузь рослинництва перевищувала галузь тваринництва (навіть цей відсоток у складі валової продукції сільського господарства зростає з кожним роком, з 1990 року по 2016 рік – на 20,6 відсоткових пунктів: з 51,5% до 72.1%; відсоток галузі тваринництва з кожним роком відповідно зменшувався – на 20,6 відсоткових пунктів: з 48,5% до 27,9%

Попит на сільськогосподарську продукцію на світовому ринку висо-

кий, і Україна має шанси посісти важливе місце на цьому ринку. Для вирішення більшості проблем, а також використання в повному обсязі потенційних можливостей АПК України та максимальної реалізації аграрного потенціалу країни, українське сільське господарство потребує додаткового припливу інвестицій. Без залучення значних коштів вітчизняних і зарубіжних інвесторів нарощувати виробництво сільськогосподарської продукції буде важко. Тому потрібні реформи, які б стимулювали надходження інвестицій в аграрний сектор. Сільське господарство може вивести Україну з кризи в найближчі роки.. Частка агропромислового комплексу у ВВП України наближається до позначки 20 %, що припускає збільшення надходжень до бюджету. Протягом 2013–2016 років, на відміну від промисловості та будівництва, сільське господарство демонструє позитивну динаміку виробництва. Сьогодні лівову частку поставок продукції в Євросоюз становить сільськогосподарська продукція [4]. Наразі є серйозні передумови для суттєвого розширення експорту української сільськогосподарської продукції і значний резерв нарощування присутності на ринках країн Африки, Близького Сходу та Азії, серед яких найбільш перспективними є Японія, Південна Корея, В'єтнам, Пакистан, Бангладеш, Ірак та Китай. Водночас зменшується експорт до країн СНД, включаючи Російську Федерацію, яка все ж таки залишається одним із найбільших ринків збуту нашої продукції [5]. Таким чином, сільське господарство є і залишиться актуальним та пріоритетним видом діяльності. Розглянуті показники стану сільського господарства свідчать, що дана галузь на відміну від промисловості має позитивну динаміку розвитку. Особливістю сучасного аграрного виробництва України є переважання галузі рослинництва в сільськогосподарських підприємствах, а галузі тваринництва – в господарствах населення. Проведене дослідження надало змогу проаналізувати сучасний стан виробництва валової продукції в Україні, а також дослідити галузеву структуру аграрного сектору України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аграрний фонд. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>
2. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
3. Статистичний бюлетень України за 2014 рік. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
4. Потіха А. Сільське господарство в економічній системі України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/>
5. Майстро С.В. Напрями державної підтримки аграрного сектора та її вплив на конкурентоспроможність продукції на світовому ринку – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2005-2/txts/galuz/05msv_psr.pdf